

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1 - c - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta 18-I
CENA: posamezna številka L 25 — Naročnina:
mesečno L 100, letno L 1.200 — Za inozemstvo:
mesečno L 170, letno L 2.000 — Poštni čekovni
račun: Trst št. 11-7223.

Leto XI. - Štev. 27

Trst - Gorica, 5. julija 1957

Izhaja vsak petek

KONGRES DELAVSKIH SVETOV eksperimentiranja in protislovja

Od 25. do 27. junija je v Beogradu zboroval prvi usredržen kongres delavskih svetov Jugoslavije. Zanimanje za njega ni bilo prav nič manjše kot je pozornost, po sodbi mnogih celo prevelika pozornost, s katero spremljajo tako na Vzhodu, kot na Zahodu jugoslovanski ustroj delavskega samoupravljanja. Kongresu so prisostvovali zastopniki delavskih organizacij iz Bolgarije, Ceylona, Kitajske, Vzhodne Nemčije, Finske, Francije, Velike Britanije, Indije, Indonezije, Izraela, Italije, Maroka, Severnega Vietnama, Poljske, Romunije, Sovjetske zveze, Češkoslovaške in Madžarske. Svoje opazovalce so poslale različne mednarodne organizacije, ki se pečajo z delavskimi vprašanji in organizacijski podjetji. Kot gostje je bilo prisotnih 19 osebnosti iz Velike Britanije, Zahodne Nemčije, Indije, Italije, Čila, Indonezije, Poljske, Združenih držav in Vzhodne Nemčije. Ze ta seznam tujih udeležencev, opazovalcev in gostov dokazuje, kakšno veliko važnost pripisuje tako rekoč ves svet razvoju v Jugoslaviji.

Politične okoliščine edinstvenega razkolništva, ki ga je Tito kot prvi izzval v komunističnem taboru, so pripomogle, da gleda povprečna javnost na jugoslovanski ustroj delavskega samoupravljanja podjetji na nekak popolnoma novega in izvirnega. V bistvu pa gre pri tem za zamisli, ki so se že v preteklih stoletjih pojavile v glavah raznih utopistov in socialnih teoretikov, ki so sredi XIX. stoletja prišle do izraza v pariski Komuni in so kasneje tvorile osnovo raznih revolucionarnih in reformističnih socialnih programov. Sklep je vendar enostaven in samoumeven: kot je agrarna revolucija končala z gestom zemeljskega tistemu, ki jo obdeluje, tako bi morala po vsej logiki tudi revolucija socialnih, t. j. delovnih in lastniških odnosov v industriji končati z uresničenjem gesla stvarne in stroje tistim, ki v njih delajo.

Stremeljenja, ki so v bistvu hotela uresničiti to načelo, so zavzela razne oblike. Nekateri so si postavili vsaj za prvi cilj demokratizacijo odnosov v podjetjih. Delavci naj bi dobili pravico soodločanja. To načelo, ki ne spreminja lastniških odnosov, je bilo po prvi svetovni vojni uzakonjeno v Weimarski Nemčiji, danes pa je uvedeno v več kot dvajsetih državah, seveda v različnem obsegu in z različnimi pravicami. Danes ga načelno še vedno zagovarjajo britanski laburisti, ki pravijo, da je praksa pokazala, da končno ni važno kdo je lastnik, pač pa je važno, kako se deli dohodek podjetij. To misel je te dni povedal jugoslovanski politikom in gospodarstvenikom eden izmed voditeljev laburistične stranke na predavanju, ki ga je imel v jugoslovanskem Inštitutu za mednarodno politiko. Drugi so zopet menili, da je treba podjetja izročiti prav v last in upravo kolektivno, ki je v obratih zaposlen. Tretji, ki so se bali, da bi takšno drobljenje izzvalo anarhijo, so bili za to, da postanejo občne ali skupne nosilke vsega gospodarskega in političnega življenja. Četrti, in teh je bilo največ ter so vsaj doslej prevladali na največjih ozemljih, pa so menili, da je treba najprej vse nacionalizirati, t. j. podzaviti, kajti samo na ta način bo uresničena popolna enakopravnost in enakost.

Med temi so bili komunisti moskovske šole. Stirideset let njihove prakse pa dokazuje, da so se temeljito zmotili. Nezadovoljstvo v satelitskih državah, periodični izrazi nezadovoljstva v sami Sovjetski zvezi, posebno pa kričeči primeri delavskih uporov v Vzhodni Nemčiji in na Poljskem, in krona vsega, splošni upor na Madžarskem so to pokazali vsemu svetu. Ze nekaj let pred tem je to videl Tito, in takrat je začel jugoslovanski poskus delavskega samoupravljanja.

Rekli smo »poskusa«. Izraz je upravičen, kajti vse, kar je Tito leta 1950 s svojim govorom v Narodni skupščini napovedoval, reforme, ki jih je nato idejno obdeloval Milovan Djilas, zakonske osnutke izdelal Edvard Kardelj, organizacijsko pa v začetku izpeljal Boris Kidrič, je doživelo neprestane izpremembe, in to včasih celo precej temeljite. Tudi se dan napovedujejo razna predrugačenja. Ustroj torej še ni dobil svoje stalne oblike, iz enega poskusa prehajajo v drugega. Za druge narode, ki prav tako iščejo boljše načine socialne ureditve svoje družbe, je seveda takšno eksperimentiranje zanimivo, saj opazujejo, kako se na tuji koži obnese eno ali drugo in si s tem lahko prihranijo marsikatero težavo in polomije. Odtod tudi takšno zanimanje.

Kakšni pa so konkretni rezultati jugoslovanskega delavskega samoupravljanja, formalne izročitve tovarn v upravo (ne v lasti) delavskim kolektivom? Ze samo večno spreminjanje ustroja kaže, da negotovost, ki so jih razglaskali na prvem kongresu delavskih svetov Jugoslavije, kaj ni v redu. Vključ bleščicim izjavam in drži, da avtorji in zagovorniki jugoslovanskega ustroja delavskega samoupravljanja še do danes niso našli take organizacijske oblike, ki bi zagotovila zdravo gospodarjenje v podjetjih in delavčevu zanimanje za čim večji delovni učinek.

To priznavajo tako rekoč brez izjeme vsi jugoslovanski gospodarski strokovnjaki. Samo politiki se radi zaletijo v pretiranem hvaljenju tega, kar je bilo doslej ustvarjenega in doseženega. Kako za naj bo delavec vendar zainteresiran na čim gospodarnejšem postopovanju tovarne, v kateri dela, na čim boljšem izkoriščanju surovin in pogonske energije, na čim večjem učinku svojega lastnega dela, če pa dobi — vključb temu, da pravijo, da je tovarna njegova — poleg skromne plače (povprečje je okrog 8.000 din), na račun dobička na plačo, kvečjemu še okrog 5-odstotni dodatek. Za teh 5 odstotkov se mu pa res ne izplača mučiti se. Poleg tega vidi delavec, da je vključb formalni spremembi ustroja ostalo dejansko vse pri starem. Delo vodi v vseh podrobnostih partija. Noben sklep, ki ni po volji njemu vodstvu, ne more prodreti. To je izkusil tudi sam ideolog novega ustroja, Milovan Djilas, ki je hotel prodreti v njegovem razvijanju do konca. Misilil je, da gospodarski demokraciji, kakršna naj bi z delavskim samoupravljanjem bila uvedena v tovarne, odgovarja tudi politična demokracija. To je pravica gospodarske kritike in pobude delavskih svetov, pravica kritike in pobude različnih političnih skupin, za katere naj bi ne bilo majno, da soglašajo z vsakokratno vodilno partijsko kritiko. To ga je končno pripeljalo v zapor, kakor bi najbrž pripeljalo v zapor, vsakogar, ki bi skušal izpeljati delavske samoupravljanje tudi v resnici do tistih oblik, kakršne bi odgovarjale duhu zakonov, na katerih naj to samoupravljanje temelji.

Tega seveda tajna ne ve. Delegati prihajajo v Jugoslavijo, ne poznajo jezika, ne čitajo jugoslovanskih listov, še manj lahko odkrito se razgovarjajo z ljudmi. Poslušajo samo izjave vladnih delegatov, predstavnikov oblasti, berejo zanje prirejene brošure in knjižice ter si ustvarjajo (Nadaljevanje na 4. strani)

NOVA POLITIČNA KREMELJSKA BOMBA SE JE RAZTRESKALA

Izgnani iz CK sovjetske partije Molotov, Malenkov, Kaganovič in Šepilov

Sele štiri dni po izvršeni odstranitvi Molotova, Malenkova in Kaganoviča iz partijskega predsedstva je Kremelj objavil najnovejšo izide oblastiškega kolmočenja na vrhovih Sovjetije. Vse tri izobčence je CK partije označil kot protipartijske opozicionalce, ki so delovali proti skleptom XX. kongresa partije. Obsojbe vsakega izmed treh izobčencev so obširne in podrobne. Zlasti za Malenkova navaja obožnično vrsto notranjih in zunanje-političnih grehov. Najnižjo kazen je prejel Šepilov.

Po vsem svetu je nova kremeljska bomba povzročila izredno presenečenje. Posebno so ostale brez sapa komunistične partije po vsem svetu. Z Moskvo so bile vse vezi pretrgane...

Po likvidaciji Berje je sedanja čistka na vrhovih Sovjetije najpomembnejša. Posledice te čistke so zaenkrat še nepregledne, gotovo pa je, da bodo odločilne vplivale na usmeritev bodoče sovjetske politike.

TITO V AMERISKI TELEVIZIJI

Zmaga komunizma v svetu je cilj jugoslov. in sovjetske politike

Točno mesec dni zatem, ko se je s posredovanjem ameriške televizijske družbe »Columbia Broadcasting« predstavljal glavni sovjetski akter, Nikita Hruščev, ameriški javnosti na televizijskih zaslonih, je stopil pred ameriško televizijsko javnost njegov tekmeč maršal Tito. Sovjetski propagandisti so si od smehljajočega Nikite mnogo obetali, saj so pri njih propagandne tirade glavna zaslovlitev. Radovednost je bila pri Američanih spočetka kar precejšnja. Ko pa so to zadovoljili, je vse skopnelo.

Do danes ni v Združenih državah niti sledu za kakimi pacifističnimi ali prososjetskimi valovanji. Nasprotno. Ameriški tisk komaj se omenja Hruščevo »kramljanje«. Zadnje morebitne ameriške smehljaje pa je temeljito izbrisalo poročilo OZN o madžarski tragediji, pri kateri je Hruščev igral prvo violino.

Pred nekaj dnevi pa je Washington prešel v protiozvojen in predložil Sovjetom načrt o medsebojni izmenjavi ne-cenzuriranih radijskih in televizijskih prenosih. Pri tem gre za nekak popolnoma novega. Dulles je osvežil ameriški predlog ne ženevski konferenci iz leta 1955. Do današnjega dne pa se niso pričakali sovjetskega odgovora. Zelo je tudi dvomljivo, da bi se Kremelj spušal v take za Sovjete hudo nevarne izmenjave.

To stanje pa ameriške družbe »Columbia Broadcasting« ni ovrnilo in je Hruščev eksperiment ponovila z jugoslovanski

Razorožitvena pogajanja

V Londonu razpravljajo - Atomska orožja napredujejo

V torek je bila v Londonu nova seja pododbora Združenih narodov za razorožitve. Osnove sporazuma, o katerem razpravljajo, so prekinitev atomskih poskusov, določitev področij za letalsko nadzorovanje in zmanjšanje števila oboroženih sil. Glede prenehanja atomskih poskusov ima londonska konferenca pred seboj dva predloga: Američani predlagajo desetmesečni prekinitev, Sovjeti pa dve do triletno prekinitev poskusov z atomskimi razstrelivami. Poleg tega je treba določiti tudi poskusno področje za letalsko nadzorovanje. Sovjeti skušajo seveda tu odtegniti nadzorstvo čim večji del svojega ozemlja. Američani se pa trudijo, da bi si bila zadevna ozemlja strateško, gospodarsko in politično čimbolj enakovredna. Zmanjšanje števila oboroženih sil bi bilo posebno.

Ker so mnoge evropske države svoječasno močno zamerile Američanom, odnose njihovega delegatu na tej konferenci, Stassenu, da je o svojem razorožitvenem predlogu zelo temeljito obvestil šefa sovjetske delegacije, kateremu je izročil 38 strani obsegaajočo spomenico o navodilih in željah svoje vlade, medtem ko je zahodnjake in svoje zavezničke v Atlantskem svetu obvestil samo o načelih tega predloga, so zdaj zamujeno nadoknadili. Zahodni odposlanci na zasedanju razorožitvenega pododbora v Londonu so bili preteklo soboto v Parizu, kjer so članom stalnega Atlantskega sveta poročali o poteku londonskih pogajanj. Ameriški zastopnik je orisal položaj, da bi vlade petnajstih atlantskih držav bile poučene o poteku pogajanj in da bi lahko zavzele svoje stališče. Zahodni zastopniki na londonskih pogajanjih za razorožitve bodo podpisali morebitni sporazum

samo v kolikor ga bodo atlantske zavezničke odobrile. S tem je torej odpravljen sum, da bi se Američani znali sami in na svojo roko znebiti S Sovjetsko zvezo. V ostalem tekšen enostranski sporazum Evropi tudi ne bi mogel prinesiti miru in varnosti ter bi porazno vplival. Američani se tega dobro zavedajo in so bile zadnje evropske bojzani najbrž pretirane. Imele so pa to dobro posledico, da je prišlo do razčiščenja in izmenjave misli.

Atomsko orožje tudi na Koreji

Medtem ko vlada v Londonu prepričanje, da je začetek razorožitve pred duri, pa na drugi strani prisostvomemo neprestanemu izpopolnjevanju oborožitve obeh glavnih veselij, Sovjetske zveze in Združenih držav, kakor tudi obojestranski mašitvi luknji in utrjevanju obrambe na točkah, kjer ena ali druga misli, da bi znali izbruhniti novi zapletljaji. Tako Sovjetska zveza nadaljuje z dobavami orožja arabskim državam, Egiptu je odstopila tri podmornice, njene vojne ladje so plule skozi Gibraltar in Sueski prekop. Posebno to zadnje je do godek zgodovinske važnosti, saj hoče Sovjetska zveza s tem pokazati, da je postala svetovna pomorska sila.

Na drugi strani pa tudi svobodni svet ne spi. Ker se Severni Korejci niso držali določil premirja ter so močno povečali število čet v Severni Koreji, kakor tudi oborožitev teh čet, posebno letalstvo, so zahodni predstavniki v tamkajšnji komisiji za premirje izjavili, da se tudi sile Združenih narodov in države, ki te sile podpirajo, ne morejo več držati določil premirja, ki prepovedujejo dovoz novega orožja na Korejo. Brez učinkovite obrambe Južne Koreje bi bil namreč mir

v tistem delu sveta očitno ogrožen. Tako bodo zdaj južnokorejske oborožene sile lahko dobile novo opremo, predvsem pa bo izmenjana in izpopolnjena oborožitev sil Združenih narodov, ki se še vedno zadržujejo v Koreji. Ameriške čete, ki tvorijo glavino teh sil, se bodo začele urediti tudi v uporabi atomskega orožja. Dobavo tega orožja tamkajšnjim silam OZN je napovedal general Decker, novi poveljnik sil OZN na Koreji.

Atomske podmornice izdelujejo tako rekoč že na tekočem traku. Ameriška mornarica je sporočila, da bodo vsakih šest mesecev spustili v morje po eno atomsko podmornico. Proti koncu letošnjega leta bodo splovili atomsko podmornico »Longbeach«. Američani nadalje upejajo, da bodo do konca leta 1960 že imeli prvo križarko na atomski pogon, ki bo ob enem opremljena z vodenimi izstrelki. Dobro napredujejo tudi dela za prvo atomsko letalonosilko, ki bo imela osem jedrnih reaktorjev.

Položaj je res protisloven: na eni strani pogajanja za razorožitve, na drugi si pa atomsko orožje in naprave vkljub vsem protestom vedno odločneje utirajo pot v razne rodove modernih armad. In če dobro premislimo, tudi drugače ne more biti, vsaj dokler ni gotovo in dokazano, da razne miroljubne izjave, razorožitveni predlogi in pogodbe niso samo skupki lepih in visokodonečih besed.

Likvidacija KPT

Tržaški komunisti so po že vnaprej dekretiranih načelih in odločitvah likvidirali KPT in se priključili kot tržaška federacija KPI. Glavni govornik na kongresu, rag. Vittorio Vidali, je na dolgo in široko stresal svoje znanje o atomski energiji in obsodil ves Zahod zaradi poskusov z atomskimi bombami. Seveda se sovjetskih bomb ni dotaknil in niti ni ponavljal Hruščevih in Bulganinovih groženj. Z vsemi napori je tovarišem na novo pogreval čudeže »Ljudske fronte«, se zavzemal za demokratično in svobodno naših tleh, zato pa poveljeval učinkovitosti sovjetskih tankov proti madžarskemu delavstvu in dijakom.

Ko je bila napovedana debata o njegovem referatu, so jo opravili pri zaprtih vratih. Glasovali pa so z dviganjem rok, da so imeli poglavarji pred očmi slehernega glasovalca. Nato so izdali uradno poročilo o sestavi »federalnega komiteja«, ki šteje sedaj 35 članov. Petnajst članov šteje »federalna nadzorstvena komisija«, pet pa je revizorjev. Sestava komitejev je skoraj nespremenjena. Ernesto Radich tudi v pomožnem komiteju ni več našel mesta.

Zanimivo je morda samo še to, da je največ preferenc prejel Arturo Calabria. Poglavar, Vittorio Vidali, pa je šele na petnajstem mestu. Mario Destradi, ki je bil predlagatelj »anslusa«, je prejel komaj 33. preferenčno mesto. V ostalem pa je vodstvo s svojimi agit-propovci poskrbelo, da je potekalo vse po željah oziroma ukazih Rima.

Britanski zunanji minister bo obiskal Jugoslavijo

V Londonu in Beogradu so sporočili, da bo britanski zunanji minister Selwyn Lloyd prve dni septembra obiskal Jugoslavijo. Obisk bo trajal štiri dni. Britanski zunanji minister bo z jugoslovanskimi državniki, posebno s Titom, razgovarjal o britansko-jugoslovanskih odnosih, pa tudi o splošnih evropskih in svetovnih vprašanjih, s posebnim oziranjem na Sovjetsko zvezo, ki se zopet trudi, da bi spravila Tita v svoj krog.

Protikomunizem na Kitajskem

Iz Hongkonga prihajajo poročila o obširnem delovanju protikomunistov. Celot v sami prestolnici, v Pekingu, so protikomunistične gibanja izredno aktivna. Tako poroča celo komunistični list »Nova Kitajska«, da so 20. junija neznanec postavil bombo v stanovanje komunističnega tajnika Cu Cenga. Po eksploziji se je zbralo na ulici večje število dijakov. Padali so vzkliki: »Pobijte komuniste!

Tudi radio Peking je objavil, da so v Nankingu in v pokrajini Fukieng odkrili protirevolucionarno organizacijo. Tudi številna druga poročila navajajo, da so v mnogih mestih izbruhle protikomunistične demonstracije.

Svetovni kongres Svobodnih sindikatov

V dneh od 5. do 14. julija bo v Tunisu svetovni kongres Svobodnih sindikatov, Svobodni sindikalisti, ki predstavljajo 55 milijonov delavcev iz 80 držav, bodo na tem svojem sestanku razpravljali o raznih delavskih vprašanjih, pa tudi o kolonializmu ter o možnosti razvoja gospodarsko zaostalih dežel. Kakor je znano so v svetovno zvezo svobodnih sindikatov včlanjeni nekomunistični in nefašistični sindikati.

ditelja katoliške Cerkve v državi. Tudi omenjena svoboda je omejena na kardinalovo rojstvo vas, kjer mora živeti pod stalnim nadzorstvom.

»New York Times« pravi, da je Tito v splošnem obilno odgovoril na vsa postavljena vprašanja. Vendar je velika škoda, da mu ni bilo postavljeno vprašanje, na katerega bi bil njegov odgovor še posebno zanimiv. Vprašati bi ga morali, zakaj drži vendar še vedno v zaporu Milovana Djilasa, ki je nesopen komunist in je zagrešil samo to, da se je zavzel za večjo demokracijo v Jugoslaviji. Menimo pa, da si je Tito že vnaprej dogovoril, da mu tega vprašanja ne smejo postaviti. Je že vedel kaj.

Par stavkov svojega intervjuja je Tito povedal v močno polomljeni angleščini

Ameriški primer tudi Angležem ne dovoljuje spanja. V torek 2. t. m. je nastopil v televizijski angleški oddaji najmlajši diktator, polkovnik Naser.

Vse to so usluge Zahoda, ki naj bi služile zmanjšanju napetosti v svetu, od katerih pa nihče ne ve, ali bo tem uslugam kdaj sledila protiusluga.

Zakon za slovenske šole pred senatom

Iz Rima poročajo, da je bil senatu predložen osnutek zakona za slovenske šole na Tržaškem in Goriškem.

Zakonski osnutek predvideva obvezno poučevanje italijanščine na slovenskih solah in urejuje pri šolskih skrbništvih v Trstu in Gorici posebni seznam za stalne solnike. Podrobnosti osnutka še niso znane.

Madžarske begunce v Avstriji je prevzel avstrijski Rdeči križ

Preteklo nedeljo je mednarodni Rdeči križ zaključil svojo neposredno skrb za madžarske begunce v Avstriji. Zadnjih 13.000 madžarskih beguncev ki še živijo v tamkajšnjih taboriščih Rdečega križa, je izročil v oskrbo avstrijskemu Rdečemu križu. Upravi avstrijskega Rdečega križa je istočasno izročil potrebna denarna sredstva in deloma tudi živila za preskrbo teh beguncev do konca septembra.

Delo, ki ga je za madžarske begunce opravil Mednarodni Rdeči križ, je veliko. Po zadušeni oktobrski vstaji je pobegnilo iz Madžarske 171.357 Madžarov. Od teh jih je večina našla streho in hrano v taboriščih Rdečega križa, v katerih je bilo včasih tudi do 35.000 oseb. Nad 140.000 Madžarov je doslej že lahko odšlo v tujino, kjer si urejajo novo življenje. V Avstriji jih je še okrog 30.000. Za te je seveda položaj najbolj težak.

V E S T I z G O R I Š K E G A

Poslanske volitve in Slovenci S seje občinskega sveta

Kakor beremo v »Demokracija«, se naši bratje in somišljeniki na Tržaškem skrbno in zaskrbljeno bavijo z vprašanjem državnoborskih volitev, ki se bodo vršile prihodnje leto, v zvezi z zastopstvom Slovencev v poslanski zbornici, ki ga po obstoječem volilnem zakonu ni moči doseči.

Goriški Slovenci smo se s tem vprašanjem bavili že dvakrat: leta 1948 in leta 1953. Z aprila leta 1948, nekaj mesecev po zopetnem prevzemu aktivne oblasti na tem ozemlju s strani Italije smo demokratični Slovenci na Goriškem občutili pomanjkljivost zakona in položaj nezastopanih državljanov in vsakem oziru in ne samo glede parlamentarnega zastopstva. Takrat smo stali pred dejstvom tako imenovane »Ljudske fronte«, to je povezanih komunistov in njihovih zaveznikov in pomočnikov, ki so grozili z nevarnostjo, da prevzamejo oblast in nam vzamejo sleherni možnost svobodnega življenja.

Titovci so se uredili

Titovci so se osorno povezali z italijanskimi komunisti in prepevali zmago svojemu kandidatu že pred izidom volitev, češ da so jim izvolitev slehernega kandidata italijanski komunisti zagotovili, ker da mu bodo dali preferenčne glasove.

Demokratični nekomunistični Slovenci smo budno opozarjali naše volivce na komunistično nevarnost. V ostalem pa nismo zavzeli stališča za to ali ono stranjo. Naši volivci so nas opozarjali na važnost volilnega boja ne glede na možnost uspeha ali ne. Zatrjevali so, da bi bili morali predložiti svojega lastnega kandidata vsaj zato, da strnemo naše volivce in preštejejo lastne glasove, namesto da bi jih štele druge stranke.

Toda volivci niso poznali tehničnih težkoč pri postavljanju kandidatov in niso računali z morebitnim malodušjem, ki navadno človeka zajame po neuspehu.

Tisto malodušje so morali preživljati naši titovci, potem ko so jih italijanski komunisti spravili na led in onemogočili izvolitev njihovega slovenskega komunističnega kandidata.

Pravijo, da bodo prihodnje leto komunisti na Tržaškem kandidirali slovenskega kandidata. Pri tem se slovenskim narodno zavednim demokratom nudita dva pomisleka: da komunist ni narodno zanesljiva oseba, ker narodnosti komunisti ne poznajo in z njo le barantajo na vse mogoče načine, od priložnosti do priložnosti, in jo za kako njim koristno protiuslugo takoj prodajo in izdajo. Drugič, da ni rečeno, da ne bo slovenski komunistični kandidat na Tržaškem prav tako predstavljal navadno lutko v rokah italijanskih komunistov, kakor že na Goriškem aprila 1948.

Goriške izkušnje

Tržčani se v »Demokracija« hudojejo, ker jim vlada ni dala možnosti izvolitve svojega lastnega slovenskega kandidata. Tako hudovanje smo mi goriški slovenski demokrati že preživljali. Poslali smo na pristojno mesto v Rim izrecno zahtevo, naj se nam omogoči izvolitev slovenskega poslanca. Pa nismo bili uslišani, kakor nismo bili uslišani v drugih naših zahtevah, ki se tičejo naše zaščite, uživanja in spoštovanja človečanskih pravic.

Za državne volitve, ki so se vršile junija 1953, smo pozvali naše volivce, naj oddajo belo glasovnico iz protesta, ker

niso mogli voliti svojega lastnega kandidata.

Kurija je napravila med našimi volivci zmedo in dosegla, da jih je dober del glasoval za demokrščane, češ da gre za komunistično nevarnost.

Prihodnje leto bo ta ali ona kurija zopet opozarjala na komunistično nevarnost, da le ulovi nekaj slovenskih glasov. Nobena kurija pa ne dvigne glasu proti demokratizaciji, ki nočejo in nočejo slovenskih državljanov v njihovih pravicah zaščititi, pa čeprav jim taka zaščita pritiče ne samo po državnem, ampak tudi po božjem zakonu.

Narodno zavednim slovenskim demokratom ne bo verjetno kazalo drugače, kot je že kazalo junija 1953: oddati bele glasovnice!

Lahko bi imeli lastnega poslanca

Ne pretiravimo! Sami vemo, da nas ni morje... Zavedamo se, da nas raznarodujejo v Videmski provinci neprenehoma od leta 1866, na Goriškem in Tržaškem od leta 1918 do zadnje vojne. Od leta 1947 do danes pa nas zastopajo, čeravno velja 6. člen ustave, da nas je država dolžna zaščititi. Zaščita pa nam pritiče tudi na podlagi drugega, tretjega in petega člena ustave.

Kljub temu mirne vesti lahko trdimo, da nas je na Tržaškem, Goriškem in v Videmski provinci številno še vedno toliko, da si lahko izvolimo svojega lastnega poslanca prav po določilih obstoječega zakona, če bi ta zakon bil v določilih za postavljanje kandidatov manj strog in bolj uviden z ozirom na naše specifične manjšinske okoliščine in potrebe.

Jasno je na primer, da mi ne moremo postavljati kandidatov v treh različnih volilnih okrožjih, in drugo!...

»Messaggero Veneto«, ki rad polemizira z našim prizadevanjem za doseg poslanskega mesta, meni, da nismo dovolj italijansko opredeljeni, kot so — pravi on — Albanci, Grki in druge tuje narodnosti v južni Italiji, katerih da Italija ne preganja in jim dovoljuje prosto rabo njihovega jezika, seveda le v krogu njihovih družin in ne tudi v javnih uradih.

Hvala lepa za take nasvete! Odgovorimo takoj in točno: Slovenci smo tu avtohtono prebivalstvo. Od nas ima država pravico zahtevati samo to, da smo lojalni državljani, ne pa tudi, da se moramo v javnosti svoji narodnosti odpovedati.

Da bi nam vlada utegnla nuditi možnost izvolitve lastnega poslanca, ne verjamemo, ker nam niti drugih človečanskih, še bolj utemeljenih pravic ne priznava in spoštuje.

Gre za uzakonitev naših šol in za zaščito zakon. Zdej se ob priliki sestave deželnega statuta nudi zadnja priložnost, da vlada pokaže svojo dobro voljo. Če se zdej, pri tej priliki ne dosežemo zaščitenega zakona, potem nam ne bo preostajalo drugače, kot da se napotimo na ustavno sodišče.

Za prihodnje volitve se bomo morali tržški in goriški slovenski demokrati pogovoriti in ukreniti tako, da se ne bodo niti demokratizaciji niti kake druge stranke okoriščale z glasovi slovenskih volivcev.

Skupina goriških Slovencev

Najprej vodo, potem druge stroške!

V petek 28. t. m. se je vršila seja goriškega občinskega sveta, katere so se udeležili tudi vsi trije naši svetovalci. Na dnevnem redu sta med drugim bili tudi točka za nakup violine, ki da jo je napravil Goričan Antonio Pellizon (1759-1850) in predstavlja zgodovinsko posebnost in umetnino. Kupili pa bi jo za 280.000 lir, in še točka za objavo osemletnega poslovanja občinske uprave, kar pa bi stalo 1.500.000 lir. Z ozirom na nujno potrebo vode, ki jo imajo družine ulice degli Scogli, je dr. Sfiligoj, s pristankom svoje skupine, predlagal, naj bi se ti dve točki zaenkrat odložili in 1.780.000 lir pa raje porabili za napeljava vode v ulico degli Scogli ter takoj pričeli s tem delom.

Tudi predstavnik socialdemokratov, prof. Succalli, se je izjavil za ta predlog in za njim še demokratizaciji svetovalec g. Agati. Toda župan in z njim še nekateri demokratizaciji svetovalci so z vso vneto prepričevali svetovalce o velikem pomenu nakupa violine in objave osemletnega delovanja občinske uprave. Končno se je oglašil še komunistični svetovalec Batti in se izrekel za nakup violine in odobritev tudi druge točke.

V zadevi violine so glasovali proti štiri svetovalci in trije so se glasovanja vzdržali, med temi demokratizaciji g. Agati. V zadevi publikacije pa je bilo proti sedem glasov, dva svetovalca sta se pa glasovanja vzdržala.

Tako so gospodje, ki trdijo, da ni denarja za vodo prebivalcem, ki je še nimajo, vendar našli 1.780.000 lir za nakup violine in za objavo osemletnega upravnega dela.

ljanja občine, kot da bi tega upravljanja Goričani še ne poznali.

Župan je sicer obljubil, da predloži dr. Sfiligojev predlog odboru. Zato upamo, da bo odbor toliko uviden, da sklene napeljati vodo družinam, ki jo že toliko časa zahtevajo in ki je res potrebnejša kot pa violina in ona druga publikacija.

Na isti seji so odobrili sklep za asfaltiranje kosa ulice Paolo Diacono med ulicama Fatebenefratelli in Leoni, ki bo stalo 4.992.567 lir.

V komisijo za podelitev stanovanj potrebnim, ki so brez nje, je bil izvoljen tudi dr. Sfiligoj. V prvi občinski daveni svet je bil potrjen dr. Andrej Makuc, v drugega pa Bernard Bertossi, a na novo izvoljen v ta drugi svet je bil tudi prof. Slavko Bratina.

V komisijo za toponomastiko pa so prišli izvoljeni samo kandidati večine.

Zona franca

V ponedeljek zvečer so se sestali na županstvu predstavniki vseh in občinskem svetu zastopanih skupin in skušali doseči sporazum v zadevi dnevnega reda, ki

Zrtev komunističnega terorja na Ogrskem je vsak dan več. Komunisti na smrt obsojajo in obesa ali streljajo vse rojake nekomuniste, ki so se zrnili zahtevati svobodo in so se zanjo borili.

Komunisti tako ravna, ker jih je strah ljudstva, tistega ljudstva, v imenu katerega lažljivo trdijo, da vladajo, a se ne upajo niti razpisati svobodnih volitev.

Obsojajo na smrt delavce, kmete, dijake, pisatelje, uradnike in druge. Moške in ženske, doletne in nedoletne!

Ves svet se zgraža nad tem zločinom ogrskega komunističnega ljudskega oblasti. Tu pa tam se z zgražanjem oglašajo tudi slovenski komunistični listi pri nas, kot da bi se v Titovini nekoč ne bilo dogajalo nekaj podobnega kot danes na Ogrskem!

Smešni pa so ti naivni slovenski komunisti, pravzaprav komunisti vseh dežel!

Tito se izjavlja proti atomskemu orožju in se dela miroljubnega samo zato, ker atomsko orožje nima tudi on in se zaradi tega boji. Boji pa se v prvi vrsti komunistov, sovjetskih komunistov, ki bi ga radi zadržali!

Noben režim, zgrajen na zločinu in soneč na krivici, ni še uspel. Ne uspe in se dolgo ne bo držal niti komunistični režim, tako sovjetski, kakor Titov!

nej ga občinski svet izglasuje in pošlje v Rim. Po dolgem trirurnem razpravljanju so sporazum dosegli in ga bomo spoznali, ko se bo vršila nova seja občinskega sveta.

NOVICE IZ SLOVENIJE

STRAH PRED VOJNO IN PRED KOMINFORMISTI

Vsi, ki kakorkoli pridejo v stik z jugoslovanskimi državljani, vedo povedati, da so ti poslednji naravnost panično v strahu pred vojno. Ze nekaj tednov sem so pobezi mladih moških iz Titovine ne navadno množični. No, tudi ti ubežniki zaupajo, da sta jih spravila na beg dva faktorja: težko prenašanje komunističnega režima in strah pred novo vojno.

Zlasti v Sloveniji je neverjetno močno razširjeno prepričanje, da je nova vojna na vratih.

Na drugi strani pa je ljudstvo prepričano tudi, da se Tito ne bo mogel vzdržati dolgo na njegovem koeksistenčnem sistemu, in menijo, da ga bodo strli prav kominformisti. Tega pa se vsi bojijo in so zelo zaskrbljeni pred bodočnostjo.

ODPRAVA OKRAJEV

Znano je, da se minister Kardelj stalno bavi z vprašanjem upravne ureditve države. Po odpravi okrajev in zopetni obnovi starih občin je prišel na upravne enote komune, ki so, bi rekli, še v poskušnji. Zdej je Kardelju prišlo na um, da se morajo odpraviti okraj kot upravna enota, odpraviti tako, da bi imeli samo komune in okrožja.

Misel je naletela na dobra ušesa samo v Crni gori, kjer so za to, da se okraj odpravijo takoj. V Sloveniji pa bodo zaenkrat odpravili samo nekatere okraje, in sicer kočevskega, ki ga bodo združili z enim ljubljanskim, in ptujskega, ki ga bodo pridružili mariborskemu.

UVOZ RIZA IZ BURME

Iz Burme so že odpoklali 30.000 ton riza, ki ga je tam naročilo zunanje trgovinsko podjetje »Centroprom«. Nakupljeni riz bi moral biti v Jugoslaviji do srede julija.

SKORO 37 MILIJARD DIN PRIMANJ-LJAZA V TRGOVINI S TUJINO

V prvih petih mesecih tekočega leta je Jugoslavija uvozila za 80 milijard din blaga, izvozila pa samo za 43 milijard 200 milijonov din.

Zolijeva vlada in slučaj Sturzo

Zolijeva vlada mi je prejela nezaupnice niti v poslanski zbornici niti v senatu. Vse je ostalo pri starem.

Precej prahu je zbudil primer senatorja Don Sturza, ki je nastopil neposredno proti predsedniku republike in mu očital nekako vmešavanje v vladne in ministrske privilegije, ki mu jih ustava ne dovoljuje. Senator Don Sturzo je dejal tudi, da se govori o nekem vmešavanju oseba iz okolice predsednika republike v vladne posle in ukrepe, na odločitve katerih da bi rade vplivale.

Nennijevi socialisti in komunisti so zagnali močan krik proti Don Sturzu ter mu očitali, da se krivično zaganja proti predsedniku republike in krši ustavo, ker bi rad, kot pristen klerikalec, uničil pridobitve odpora proti fašizmu in nemškemu okupatorju.

Drugi, zlasti demokratizaciji, so skušali dokazati, da se je Don Sturzo poslužil svoje pravice, ki mu jo demokracija in pravilnik senatne zbornice dajata, ko je pokazal na vprašanje, ki ga je treba rešiti. Vendar so tudi demokratizaciji in drugi očitali Don Sturzu, da je presegel mejo dostojnosti in ga svarili, naj ne razodeva in očita prekrškov, za katere ni gotov, da so se dogodili.

Vlada pa je na seji v torek 2. julija zadevo temeljito pretresala in ugotovila, da je predsednik republike ravnal ustavno pravilno, ko je odstop vlade zavrnil in jo povabil, naj se predstavi zbornicarna ter ju prosil, da sme začeti z izvrševanjem napovedanega programa.

V oziru Don Sturzovih očitkov pa je vlada ugotovila, da ni opazila nobenega neupravičenega vmešavanja. To pomeni, da so očitki senatorja Don Sturza na račun predsednika republike neutemeljeni! Nennijevi socialisti so nastopili proti Don Sturzu, ker menijo, da ima on prste vmes pri napadu vatikanskega glasila »Osservatore Romano« proti njim s prepovedjo demokratizaciji sestavi vlado z njimi, dokler se ne oditno in brezpogojno ločijo od komunistov.

Nennijevi socialisti pa bi zdej želeli, in predlagajo, da bi prišel na vrsto najprej zakon o kmetijskih pogodbah, ker računajo, da ga bodo izglasovali skupaj z demokratizaciji in s tem s svojimi socialističnimi glasovi nekako kvalificirali Zolijevo vlado na levo. Do sedaj velja, kot da so jo kvalificirali fašisti in monarhisti. Boj se zdej blje okoli te zadnje zadeve.

Jugoslovanski konzul je vabil...

V torek 25. junija je bil v Trstu na velesrejni »jugoslovanski dan«, in konzul g. Mitja Vošnjak je za to priložnost povabil na sprejem razne goste italijanske in slovenske narodnosti: predstavniške oblasti, zasebnike, zastopnike strank, izvoljene predstavnike ljudstva itd. Iz povabila, ki smo ga v listih brali, izhaja, da so bili povabljeni tudi slovenski župani in občinski ter pokrajinski svetovalci.

V resnici pa je g. konzul Mitja Vošnjak povabil z Goriške izmed slovenskih nekomunistov samo g. župana iz Steverjana. Naših demokratizaciji izvoljenih predstavnikov ljudstva, predstavnikov strank in organizacij pa ni povabil, medtem ko je povabil, tako so nam povedali, italijanske komunistične osebnosti in druge izvoljene predstavnike ljudstva, organizacij in oblasti.

Saj se ne vsiljujejo, ker vemo, da komunisti poznajo kot Slovence samo Slovence, ki so komunisti. Dolžni pa smo dejstvo zabeležiti za našo javnost, da bo vedela, kje je resnica doma!

Vodstvo SDZ pri prefektu

Pretekli četrtek 27. t. m. so se predstavlili novemu goriškemu prefektu predstavniki vodstva Slovenske demokratske zveze.

Ob tej priložnosti so predstavniki vodstva SDZ najprej prosili g. prefekta, naj bi pomagal doberodobskim kmetom v zadevi odvzema zemljišča s strani vojaške oblasti. Zemljišče je nujno potrebno našim kmetom za pašo živine.

Gospod prefekt je obljubil, da se bo za zadevo sicer zanimal, da pa ne more zagotoviti uspeha.

Nato so člani vodstva SDZ prikazali g. prefektu vzroke nastanka SDZ, nje program in cilje. V zvezi s tem so prosili g. prefekta, naj sporoči vladi v Rimu, da goriški Slovenci čakamo na šolski zakon in na zaščitni zakon po 6. členu ustave.

VODA

Italijanska in jugoslovanska komisija, ki se pogajata zaradi dobavljanja vode goriški občini, nista še dosegli sporazuma glede cene vodi. Zdi se nam, da jugoslovanska komisija z zahtevah po povišani

nju cene vodi nekoliko pretirava. Pri stvari bi morala tudi jugoslovanska oblast ravnati z uvidenostjo in ne zahtevati previsoke cene. Hočeš nočeš ima Jugoslavija od dobavljanja vode korist. Korist, ki bi izostala, če bi goriško županstvo drugače poskrbelo za vodo. V tem primeru bi jugoslovanske oblasti verjetno ponujale vodo za nizko ceno!...

Čolni v Jugoslavijo, begunci v Italijo

Italijanska poročevalska agencija ANSA je sporočila, da bosta te dni prišli v Ancono dve jugoslovanski ladji, da odpeljeta približno 20 čolnov, ki so jih v zadnjem času razni jugoslovanski begunci uporabljali za beg iz tamkajšnjega komunističnega raja. Do izročitve čolnov je prišlo na osnovi jugoslovansko-italijanskega sporazuma.

Medtem ko se čolni, seveda prazni, vračajo v Jugoslavijo, pa prihajajo v Italijo vsak dan novi begunci, ki ne morejo več prenašati Titove diktature. Tako je v preteklem tednu prekorlačilo jugoslovansko-italijansko mejo nekaj nad 20 oseb, ki so nato zaprosile za politično zatočišče. Največ je mladeničev iz Istre in Reke, ki imajo kot morebitni Italijani, oziroma vsaj nekdanji italijanski državljani še največ upanja, da si bodo lahko uredili novo življenje v Italiji, v kolikor bi se jim ne posrečilo emigrirati v tujino.

Koliko stanejo poslanci

Poslanci so pretekli teden odobrili obračun stroškov svoje zbornice za leto 1954, pravzaprav za čas od 1. julija 1954 do 30. junija 1955 in tudi proračun za poslovno leto 1956-57. Ta proračun znaša 4.138.000.000 lir stroškov. Recni in piši štiri milijarde sto osemtrideset milijonov lir na leto, ki jih morajo plačati državljani.

Mike Bongiorno v Gorici za natečaj »zaročencev leta«

Vodstvo tržaškega velesrejnega »Piccolo« sta organizirala natečaj »zaročencev leta« (Fidanzati dell'anno) z zelo bogatimi nagradami. V sredo je v prostorih Gimnastice delovala komisija in za priliko so povabili v Gorico znanega gospoda Mike Bongiorno, ki je vodil na oder in komisiji (ter seveda tudi publiko) predstavljal pare, ki so se natečaja udeležili.

Praznik sv. Ivana v Krminu

Običajni praznik sv. Ivana je tudi letos privabil v Krmin množico ljudstva. Seveda niso manjkali Brici z one strani meje, tako da si vsak korak srečal slovenskega znanca. Praznik, povezan s prireditvami in razstavami je imel popoln uspeh.

Vročina pritiska

Vročina pritiska tudi na Goriškem. V nedeljo 30. junija je toploter dosegel 33 stopinj Celzija, v ponedeljek 1. julija 33,2, v torek 2. julija pa že 33,6 stopinj.

Nekateri povezujejo to vročino z eksplozijami na soncu, medtem ko se znanstveniki še niso izrekli.

GOSPODARSTVO

NA NJIVI — Lahko se sadimo fižol za prodajo v stroju ali za lastno rabo. Priporočljive vrste so »Marconica«, »Di Vigevano« in mogoče še katere druga vrsta. Vsa ta semena dobimo v Kmetijskih konzorcijskih ali pri tvrdki Vinoagraria v Gorici. Zemljo, v katero bomo sadili ta fižol, moramo globoko in dobro obdelati. To bo znatno pripomoglo rastlini, da bo dobro uspevala tudi v slučaju suše. Dodati bomo še nekaj gnojil, in sicer najraje umetno gnojilo PKN v količini 50-60 kg na 1.000 kvadrat. metrov. Kdor bo opazil, da mu fižol slabo raste in je bele barve, ta mu bo dodal še 10-15 kg čiljskega solitra na 1.000 kv. metrov površine, in to pri okopavanju. Čilski soliter namreč vsebuje dušik, kateri pospešuje rasto in napravi temno-zeleno listje.

Presajamo tudi zelje (kapus). Pri saditvi moramo posebno paziti na razdaljo med eno rastlino in drugo, katere naj bo 50 cm.

Deteljšče: mnoga deteljšča napada predenica ali po domače kancker. To škodljivo rastlino prenesemo v zemljo, navadno ko sejemo deteljo samo, v kateri se nahaja tudi seme predenice. Prenajajo jo pa lahko od njive do njive tudi ptice in veter. Torej predvsem bomo pazili, da bomo sejali čisto deteljino seme, katero dobimo samo pri priznanih tvrdkah. Če pa predenica že zraste, bomo okužena mesta pokosili, dobro pograbili in predenico sežgali. Pravilno je še nato ta pokužena mesta poškopirati z »Anticucuta caffaro«. Ker na takih mestih ne bo več rastle detelja, jo naslednje le-

to pomladi zopet posejemo, potem ko smo mesto prekopali.

NA VRTU — Da bomo dobili čimveč sadeža pri plezajočih bučah in pri kumarah, se bomo ravnali na ta-le način: buče preščipnemo nad četrtim listom, kumare pa nad drugim listom. Iz takih preščipjenih poganjkov bodo zrastle stranski poganjki. Medtem ko jih pri bučah pustimo, da rastejo po volji, jih pri kumarah zopet preščipnemo, in sicer nad šestim in ne več nad drugim kako prej. Grmičeve buče pa sploh ne preščipavamo.

Paradižniki ali pomidori: odstranimo spodnje zalistnike. To so iz stebela rastoči poganjki, ki ne rodijo sadeža. Tudi paradižniki spadajo med rastline, katere rada napada peronospora in krompirjev hrošč. Proti obema bomo škropili rastline z brozgo modre galice in apna v 1-odstotni količini, kateri dodamo še 200 gr »Gesaro« 50a na 100 litrov vode. Namesto modre galice lahko uporabljamo praš »Caffaro« v količini 1,5 odstotka na 100 litrov vode ali pa »Aspora« v količini 250 gr na 100 litrov vode, seveda obe ti zadnji sredstvi brez apna.

V SADOVNJAKU — Če hočeš pridelati lep barvane breskve, boš moral drev prečistiti tako, da pride sad izpostavljen sončnim žarkom. Dovolj bo, da tako delo opraviš le par dni pred zoritvijo, ker v to dobo dobi raste le en dan lepega sonca. Lepo barvo pospešuje tudi žveplanje sadu s čistim žveplom (ne bakrenim).

OB PRIČETKU MEDNARODNEGA GEOFIZIČNEGA LETA

AVSTRALIJA IN ANTARKTIKA

AVSTRALSKO PISMO

Verjetno malo ljudi v Evropi ve kaj več o Antarktiki in o njeni važnosti za dežele južne polute. Posebno letos se o tej celini mnogo govori in piše.

Pred kratkim sem imel priložnost govoriti z znancem, Avstralcem, ki je, kot član neke avstralske antarktične odprave, preživel več mesecev na tej celini. Antarktika, edina preostala skrivnostna celina, me je vedno zanimala in v neki meri privlačavala, tako da bi kar rade volje sprejel kako ponudbo in preživel nekaj mesecev v eni izmed postojank, ki jih je Avstralija postavila na Antarktiki. Tu v Avstraliji lahko večkrat bereš o glase v časopisih, kjer iščejo ljudi za take podvige; moraš pa biti avstralski državljan.

Iz razgovora s tem »Antarktičanom« sem izvedel mnogo zanimivih stvari, ki jih bom v kratkem opisal in ki bodo, upam, zanimala naše ljudi. Slovenci so danes, žalibog, razkropljeni po vsem svetu. Odrpa so se jim nova obzorja, prišli so v stik z narodi in kulturami, ki bi jih v normalnih razmerah ne spoznali. Slovenec Dinko Bertocelj je n. pr., kot član neke argentinske odprave, prepelel goru Dhaulagiri in pustil tako tudi na Himalaji malo trobojnico, znak, da je Slovenec dosegel ta del sveta. Možno je, da boste nekoga dne brali, da je Slovenec preživel zimo tudi na Antarktiki.

Antarktika je čudovita; to je dežela večnega ledu in mraza, ki pa po svoji veličastnosti in lepoti prevzame srce vsakega raziskovalca, ki se je kdaj tam mudil. Antarktika po pravici lahko imenujemo celino, saj meri kakih 14 milij. kv. km. Njena obala pa je v obsegu dolga približno 32.000 km. Večina celine je z ledom pokrita planota s povprečno višino 2200 m (povprečna višina Evrope je samo 300 m, Azije pa 950 m). V primerjavi z Evropo je Antarktika skoro za tretjino večja.

V zgodovini Antarktike bodo ostala zapisana imena raziskovalcev, ki so se v prejšnjih desetletjih, z manj modernimi sredstvi kot so danes na razpolago, napotili v to deželo: kapitana James Cook, Sir J. C. Ross, kapitan Robert F. Scott, ruski mornariški častnik Bellingshausen, Francoz D'Urville ter znani ameriški admiral Byrd. Vsi ti slavni raziskovalci so pod težkimi vremenskimi pogoji prodirali po tej celini, da bi razkrili skrivnosti, ki jih narava trdno čuva. Geologi, ki so se teh odprav udeležili, so dokazali, da je Antarktika bogata na rudah. Strokovnjaki menijo, da leži pod debelo plastjo večnega ledu največja zaloga premoga na svetu. Našli so tudi neizmerne količine železne rude, bakra ter titanu. Možno je tudi, da Antarktika skriva v sebi velike količine urana in drugih prvin, ki so bistvene za proizvodnjo atomske sile. Antarktika bo kmalu postala tudi važna oporišče za transpolarna poleta (kot se to že dogaja na Severnem tečaju) in se bo s tem pot med deželami južne polute za mnogo skrajšala.

Zanimanje, ki ga danes kažejo mnoge države na svetu do Antarktike, je zato dokaj razumljivo. Tem državam bo letos, ob priliki Mednarodnega geofizičnega leta, dana krasna priložnost, da si to deželo skrbno raziščejo in si z gradnjo moderno opremljenih oporišč utrdijo svoj položaj.

Mednarodno geofizično leto, ki se je začelo 1. julija letos, je obsežna organizacija, pri kateri sodeluje na sto in sto geofizičnih zavodov in opazovalnic in ima namen raziskovati in rešiti še neznane pojave na področju geofizike (to se pravi nauke o zemlji in njeni atmosferi). K temu prizadevanju je pristopilo 40 držav, četrtnina katerih je že postavila svoja oporišča prav na Antarktiki, ki leži v taki legi, da nudi znanstvenikom najboljše opazovanje zemeljskih pojavov.

Mnogo držav se poteguje za posest tega dela sveta; nekatere se sklicujejo na zgodnje odprave, ki so jih poslale na Antarktiko, druge pa zato, ker leži pač tamo, ali oni del te celine prav nasproti obal dotične države. V tej dobi je seveda za vsako deželo južne poloble važno — koga ima nasproti v Antarktiki. Države, ki so danes v takem položaju, so: Avstralija, Nova Zelandija, Južna Afrika, Argentina ter Čile. Od Antarktike jih deli samo nekaj tisoč kilometrov morja, kar pomeni, da bo morebitni sovražnik, kateremu uspe postaviti in vzdrževati mogočno oporišče na tej zemlji, vedno predstavljal pretečo nevarnost tem deželam.

Avstralsko zanimanje za Antarktiko ni samo pionirsko (oziroma raziskovalsko). Vedeti moramo, da je skrajni del Antarktike samo 1400 morskih milj oddaljen od Tasmanije. Avstralija zahteva zase to, kar najdemo na skici označeno kot Avstralsko antarktično ozemlje (čeprav ni ta zahteva do danes uradno priznana na mednarodnem področju), ki obsega velik del te celine; kake 4 milijone kv. km.

V preteklosti so bili Avstranci vedno člani kake odprave, namenjene na Antarktiko, kot n. pr. one Scotta ter Shackletona. Avstralec Mawson je prvi vzdrževal postajo na Antarktiki v letih 1911-1913. Isti je v letih 1929-1931 vodil združeno angleško-avstralsko-novozelandsko odpravo, ki je odkrila in mapirala velik del antarktične obale. Avstralec Wilkins, vodja angleške odprave l. 1928-1929, je prvi uporabljal letala pri antarktičnih raziskovanjih.

Leta 1947 je avstralska vlada ustanovila posebni oddelek, ki se bavi samo z antarktičnimi raziskovanji. Istega leta je ta ustanova postavili dve stalni znanstveni postaji na otokih Heard ter Macquarie, ki ležita blizu antarktične celine. Leta 1949 pa je bil ustanovljen oddelek za Antarktiko, ki spada pod zunanje ministristvo.

Poleti 1953-1954 so Avstranci postavili tretjo postajo — Mawson, tokrat prav na antarktični celini; leta 1956 pa so zgradili četrto in jo imenovali Davies.

Ce se tako mala dežela (vsaj po številu prebivalcev), kot je Avstralija, trudi in skuša uveljaviti na Antarktiki, to pomeni, da je to ozemlje zanjo življenjske važnosti. Nespametno bi bilo v tem primeru (in v primeru drugih malih držav, kot n. pr. Čileja in Argentine) govoriti o kakem imperializmu ali o želji po osvajanju. Če zavedo preučujemo zgolj iz obrambnega stališča, vidimo, da ima Avstralija prav, da zahteva zase oni del, ki leži točno nasproti njenih obal. Iz praktičnega stališča je pa zanjo tudi važno vzdrževati stalne vremenske opazovalnice na Antarktiki, kjer se navadno zbirajo ogromne gmote zraka ki potujejo proti severu in odločilno vplivajo na vreme ne samo v Avstraliji in po vsej južni poluti, ampak, kot so nekateri menijo (in Geofizično leto bo moralo to dokazati), vpliva na vremenske nepravilike po vsem svetu.

Moj znanec mi je povedal mnoge zanimivosti o delovanju avstralskih oporišč na Antarktiki. Oporišče Mawson leži na

pusti obali MacRobertsonove zemlje, na meji med morjem (zmrznjanim) in pravo celino, medtem ko leži oporišče Davies na obali Zemlje princese Elizabete. Ta del Antarktike je prijetnejši, ker leži v bližini nekake 500 kv. km obsežne oaze proste večnega ledu s številnimi malimi jezeri ter fjordi. V teh delih Antarktike, z izjemo nekaterih vrst lisajev ter mahov, ne uspeva drugo rastlinstvo. Od živalstva pa lahko najdeš mnogo morskih ptic ter nekatere vrste sesalcev: pingvine ter tujljene. Ti dve oporišči opravila razmeroma mala posadka, kakih 40 mož, ki so razmeščeni po 30 stavbah. Električni tok, katerega proizvaja Diesellova centrala, nudi okoli 30 kilowattov energije za žarnice, kurjenje ter za znanstvene naprave. Do 25 metrov visoke antene pa služijo 400-wattnemu radijskemu oddajniku, ki dnevno pošilja radijska poročila v Avstralijo in druge dele sveta. Ob oporiščih sta opremljeni z malo bolnišnico in operacijsko sobo.

Znanstveno delo v obeh oporiščih zajema več panog. Metereologi zapisujejo

vremenske razmere ter dnevno spuščajo balone z radijsko sondo v ozračje. Geografi mapirajo s pomočjo letal ter posebnih opremljenih traktorjev še neznano obalo, medtem ko geologi raziskujejo zemeljske plasti. Fiziki študirajo magnetične ter seizmične motnje, kozmične žarke in spremembe v ionosferi. Veliko važnost pripisujejo tudi študiju morske biologije na tem delu sveta. Pozneje bodo Avstranci pokazali sadove teh raziskovanj v obliki znanstvenega poročila, ki ga bodo razposlali vsem zainteresiranim zavodom po svetu.

Da bi Avstralija še bolj utrdila svojo zahtevo po tem delu Antarktike, je letos odprla prvi poštni urad na tej celini v veliko veselje filatelistov po vsem svetu. Imenovan je bil tudi že prvi sodnik, ki bo izvrševal svoje dolžnosti v tem delu sveta.

Kot sem že prej omenil, je mnogo držav zgradilo, pod pretežno geofizičnega leta, moderna oporišča na Antarktiki. Od teh so seveda največje in mogočne one, ki so jih zgradili Američani in Sovjeti. Glavno sovjetsko oporišče, Mirny, je n. pr. bolj podobno sibirskemu mestecu (dolgo je skoro 2 km), kot pa nekemu začasnemu zatočišču za znanstveno odpravo. V tem mogočnem oporišču živi kakih 200 Rusov, med katerimi tudi ženske, v največji možni udobnosti. Od tega glavnega oporišča je odvisnih pet manjših. Vsa ruska oporišča ležijo na avstralskem sektorju Antarktike, to se pravi točno nasproti obali Avstralije. To pomeni, da Rusi, za prebivalce Melbournea, niso več nekje daleč v Sibiriji ali pa v Vzhodni Evropi; Rusi so samo kakih 1800 milj oddaljeni od Melbournea! Kaj to pomeni, si lahko vsakdo misli. Najbolj zaskrbljeni so seveda funkcionarji avstralske vlade, ki so s svojočasno, kot priložnostno gesto (vsi so namreč ob priliki Mednarodnega geofizičnega leta med seboj prijazni in bratski) dovolili Rusom, da uporabljajo letališče v Perth-u, v Zahodni Avstraliji, kot izhodišče za njihovo prevozna letala, namenjena oporiščem na Antarktiki.

Avstranci poleg tega opažajo, da je oporišče »Mirny« zgrajeno na preveč trdni podlagi, da bi služilo samo za potrebe geofizičnega leta in da bi ga Rusi potem zapustili. Letališča pa, ki so jih Rusi zgradili na Antarktiki, so tako solidna, da se celo Američanom ni posrečilo, da bi jih dobili.

Pred nekaj dnevi sem imel priložnost ogledati si ruski barvni film o Antarktiki, ki so ga snemali prav med gradnjo tega oporišča. Videl sem stvari, za katere izvedbo je potrebna stroga komunistična disciplina. Rusi so filmali obisk, ki so ga napravili Avstralcem v njihovem oporišču, ki je oddaljen kakih 800 km. Zgodilo se je, da sem v onih bradatih ljudih spoznal Avstralece, ki so se lani pred božičnimi prazniki vrnili domov. Avstralska vlada ima namreč najeto moderno opremljeno dansko ladjo »Kista Dana«, ki vsako leto zamenja posadke na Antarktiki. Za Melbourne je velik dogodek, ko se »Kista Dana« odpravlja na pot z novo posadko onih, ki bodo preživeli naslednje leto v ledeni puščavi, in se nato vrne s starimi »Antarktičanom«.

Znanstveniki so prepričani, da bodo letos zbrali več podatkov o zemeljskih pojavih in o skrivnostih Antarktike kot so jih pa zaznamovali v zadnjih desetletjih. Moderna tehnika je danes tako mogočna, da nudi znanstvenikom najpreciznejše aparate in istočasno udobno in mirno okolje, da lahko nemoteno opravljajo svojo nalogo.

Avstralija bo dala svoj delež Mednarodnemu geofizičnemu letu z vzdrževanjem dveh stalnih postojank na Antarktiki, dveh pa v bližini tega kontinenta. Pa tudi z udeležbo pri združenih angleško-avstralsko-novozelandski odpravi, ki bo skušala prvič prečkati preko Južnega tečaja vso Antarktiko, od Weddellovega pa do Rossovega morja.

Ko bo tudi to dovršeno, ko bo človek tudi tustlovščino pustil za seboj in bodo skrivnosti te zadnje celine razkrite, kam bo človek naperil svoja poželjenja po osvajanju? V vsemirju?

M. EPPOLT

SODOBNIKOV ZAJTRK

Sveže obrit in okopan sedi sodobnik pri kuhinjski mizi. Zajetna skodela kave mu draži nozdrvi. Pred njim razgrajen leži jutranji dnevnik. Tudi v časih radia in televizije se pri starejšem pokolenju še vedno uveljavlja stara navada, po kateri spada častnik k zajtrku prav tako, kot sveže bige in »Kraški cvet«.

Ze na prvi strani kriči v strop napis: »Trideset mrtvih pri letalski nesreči.« Ne da bi odmaknil pogleda od časnika, zajame sodobnik dve žlički sladkorja iz brušene posode in preudarno meša po kadečci se tekočini. »Vsi potniki in posadka zgoraila, čita dalje. Oprezno dvigne skodelico in požene prvi požirek v iz-

praznjeni želodec. Z užitek se oddahne. Da, da, to je tehnika! Povsod sami ljudje čuti stroji in človeških rokah! V Rusiji ne poznajo takih nesreč, ali pa tajijo...

Ko je opravil drugi požirek z nič manjšim užitek, se mu pogled ustavi na drugi jabolovski vestil. »Igrajoče otroke je raztreskala granata.« Tako, tako, spet enkrat! Da se ta otroček ne more odvaditi igranja z razstrelivom! — Vzel je svežo bigo, jo podolgem prerezal in obe polovici skrbno in na debelo prevlekel s kraškimi cvetoma. Nato je polovici stisnil skupaj, da je maslo kar vrelo ob robovih in z vneto ugriznil. Takelke krhke bige so res pravi užitek. — Če imajo ljudje že otroke, jih je treba pač nadzirati! Se nikoli nisem bral v »Primorske« ali v »Novem listu«, da bi se kaj takega pripetilo v Jugoslaviji! Ljudska oblast drugače skrbi za ljudstvo; ali pa...

Nato je sodobnik naletel na izvorno poročilo iz Kitajske, ki popisuje razdejanja razbesnela vodovja. Ampak, je razmišljal, kjer jih tisoč pogine, se jih dva tisoč porodi. Prilagoditev na naravo, kot pri mršesu, je menda dejal nekoč Lenin. Se predno pa je to misel izpeljal do konca, se je domislil, da je pozabil namazati na kruh tudi še med. Zato je zamudo z dvojno porcijo nadomestil pri naslednji bigi.

Obrnil je časnik. Borbe v Alžiru je samo na kratko pregledal. Ze mesece stalno iste vesti: klanje na obeh straneh. Na Madžarskem tudi nič posebnega: 247 smrtnih ošodb. Med tržaško kroniko kongres KP in zlato tele: Stalin, Pa še pravi, da je Vidali brezverec. Kako neki?

Med zadnjimi vestmi je našel še tole: »Zopet 27 Jugoslovanov pribražalo v Italijo. Med njimi 13 deklet in osem otrok.« Ze vedo, zakaj bežijo. Kaj jim ni tega že Plicko obrazilo?

Pri tem razmišljanju si je sodobnik nalil še eno skodelico kave in pozabal zadnji odginek bige.

Tako. Najvažnejše je iz dnevnika spravil. Ostalo bo pregledal opoldne ali pa v ljudskodemokratskem uradu. Hitro je še popikal nekaj drobtin po mizi, se dvignil in se okrepčan odpravil na delo za ljudstvo. Danes ima osem sestankov z aktivisti. Kdo ve, če je »1400« spet v redu...

Tako zajtrkuje dnevno — in menda mu kar dobro tekne. V življenju se je treba pač vsemu privaditi, je dejal Lenin.

POD ČRTO

KREPOSTI IN VRLINE komunizma in rdečih tiranov

Ing. Miran Engelman

II.

„Zakonnosti ljudske oblasti“

Sele ko sem pobežnil iz kaznilnice dne 29. aprila 1947, po 52 dneh in nočeh tekme s smrtjo, je Ljudska oblast pristopila k javnim postopkom. Najprej s tiralnicami, nato s poročilom in objavo, da sem bil v ječi in z izmišljenim vpletom v vohunsko delovanje. (V ječi pa so me že takoj v začetku obtoževali, da sem bil zvezni član na Krasu, med Trstom in Gorico ob rojstvu SLOVENSKE DEMOKRATSKE ZVEZE med dr. Agneletom in A. Uršičem, s pridევком osami fašistic. Vse to je bilo izmišljeno, čeprav ne bom tajil, da sem se veselil zdravega narodnega demokratskega gibanja. Bil v službi Zavezniske vojske uprave pa je bilo zanje že v letu 1944 odnosno »dovolje«, kot so mi dejali.)

Tudi če bi me bili komunisti že drugi ali tretji dan na begu ujeli ali ubili, pri čemer niso štedili ne z energijami ne z metodami ne s kaznimi in z javnimi organiziranim lovom za nekoga, ki uradno za njih sploh ni obstojal. Od trenutka bega dalje se je stališče za komunistična sodišča spremenilo v samih temeljih. Ta proces juridičnega preobrata: spremeniť merilo s o d i š č a , najvišje ustanove, je veliko važnejši od življenja in smrti, ki za moža ne pride več v poštev. Kdor to razume, mu nikoli ne bo manjkalo pogu-

ma in mu nikoli ne bo zmanjkalo idej za doseg svobode.

Jaz, kot velik ignorant, moja mati pa velik učenjak, sem se od nje naučil, da se človeške pravice lahko zaslužijo in ohranijo, kadar imajo izvor v polnem izvrševanju dolžnosti.

Mahatma K. Gandhi Bhangi Colony, New Delhi, 25. V. 1947. (Iz pisma za kongres OZN o človeških pravicah.)

Nič ni čudnega, če me je globoko prevzemalo razmišljanje že takrat, še preden je na črti skrivnostnih umorov in ugrabljanj prišla vrsta name in je nevarnost visela nad vsemi. Barbarški incidenti so se množili. Blížala se je doba popravkov mej in pričakovanje premikania zavezniskih čet v Julijski krajini januarja in februarja 1947.

Ni moj namen dramiti dogodkov, ki niso namenjeni temu pripovedovanju, čeprav so zanimivi — prezreti pa ne morem pisma iz tiste dobe, ki ga skrbno hranim za spomin:

Dragi moj sin! Cuvaj si zdravje in življenje! Tvoja mama.

Ceprav me je dalekovidni materinski čut, instinkt, močno prevzel in sem mnogo mislil nanj, me je vendar nerazumljiva sila kljub mnogim opozorilom pridržala, da vztrajam na mestu, ki mi ga je usoda določila.

Tako sem nenadno trpljenje, ko me je doletelo na Materinski dan 8. marca 1947, sprejel in prenašal dostojanstveno.

Priznati moram, da je tudi me vršilce krvinskega opravlja vplivalo to moje duševno usmerjenje. V očeh sem jim bral, da se zavedajo, da ne delajo prav. Nekam lažje sem čakal smrti. Prav gotovo mi ne bo odrekal noben psiholog, ko bo sestavljal duševna merila, da sem se veselil te izjame. Zanje človek na zemlji še ni iznašel ne sužnosti ne prisilne ječe. Komunizem še ni izpridil človeka do dna.

Majhna, otroška je umetnost izračunanega bega iz jettinšnice v primerjavi z drugimi globljimi vzroki življenja, ki se razvijajo pred očmi čitatelja. Brez njih ima naslednji odlomek vrednost za ceno novole in bi služil morda po desetih letih za utešitev prazne človeške radovednosti.

»Uzdaj se use t, — u svoje staro kljuse.« (Narodna poslovica) Dr. Ing. Crtomir Nagode

Državni politični zapori v Ljubljani spomladi leta 1947

Ze dolgo let ni bil april tako lepo sončen, redkokdaj deževen, kot je bil leta 1947. Modernizirana poslopja, imenovana DRŽAVNI POLITIČNI ZAPORI, zadaj za staro soukurnost ob Ljubljanci, so kazalo svoja pobežena pročelja soncu. Zrak je prihajal svez s Kamniških planin, drevesa so zelenela po kaznilniških vrtovih — čudovit vtis za sprehalca od zunaj — saj to ni drugo, kot popravljalnica človeških grehov. Iz nje se vračajo ljudje duševno ozdravljeni z dvignjenimi čeli, nasmejanih obrazov in z boljšimi pogledi, kot prihajajo ljudje iz bolnišni-

ce, ki stoji na drugi strani Ljubljance...

— Tako je potekal april navidezno za ne vem koga, meni pa v soncu lajšal trpljenje in me polnil z optimizmom, ne da bi slutil, da se pripravljajo deževen maj — kar se v narodi često v zameno zgodi: kadar je april sončen, je potem maj deževen — da zeleno listje v majskem dežju se lepše zadrla, da bodo gozdovi Borovnice, Logatca in Idrije bujno zabrzeli in me še z večjo lahkoto skrili v svoje goščave. Dež pa bo dobrodošel, ne več leden in mrzel, pač pa odlični zaveznik, da zabriše vse sledi in otežkoči vsako zasledovanje.

28. april 1947. Ponedeljek

— Neskončni koraki straže po hodniku. Popoldne je potekalo izredno mirno — niti počasi niti hitro — vsaj v zaporu sem imel tisti dan ta občutek. Ves čas me ni nihče prišel nadlegovat. Vse je bilo že točno zamišljeno za beg. Zastajala mi je sapa ob pomisli, katera izmed izračunanih variant vodi v življenje? Najlažja, vendar najnevarnejša se mi je zdela skozi »VOLKOV ZRELO«. Pomirjevalo pa me je pričiranje, da izbira variant zavisi pač od trenutne situacije. Živel sem že dalj časa v tem pričakovanju. Vzemi rjala me je tudi negotovost, kdaj zopet pridejo pome in me odvedejo na zaslišanje v udobno opremljeno »Z 1.« (zasliševalnica št. 1). Prilika se je ponudila še isti večer v drugačni obliki.

Sonce je počasi zahajalo, in senca so se močneje objemale zidovje. Zašumelo je zopet okence v vratih in se odprlo, kakor zleze mesec v polno luno. Nadzorovalo me je vestno oko stražarja. Tega

sem bil vajen. Čutil sem stražo, že če je bila samo pred vrati. Pozorno osredotočenje sluha je bilo potrebno, da me niso nikoli zaslišali pri izračunavanju geometričnih možnosti bega. Papir in svinčnik sem svobodno uporabljal v ječi, ker sem pisal svoje življenje, kakor mi je bilo narodeno. Včasih sem papir tudi pojedel.

Zvon oddaljene St. Peterske cerkve je počasi, nemoteno meril čas. Tudi nebo je utonilo v barvo noči. So večeri, ko se ti zdi, da se vse zvezde prižgo namkrat. Tudi 28. aprila je bilo tako. Prekrasna zvezdna aprilska noč. Ozvezdje leva je blestelo v pomladni hlad. To je vse, pa tudi dovolj, kar sem mogel zazreti na koščku neba skozi zamreženo okno pod stropom, odkar so me prestavili v zapor št. 43. Kozmografija je najbolj pomirjevalna osnovna misel v ječi. Še danes sem hvaležen profesorju dr. Lavu Cermeljju, ki je umel sredi dnevnih problemov vzbuditi zanimanje tudi za to znanstveno in plemenito vedo: gledaš zvezde, vsako posebej in tuhtaš, kar veš o njej. V duhu se izgubiš po vsemirju in zaplaval daleč od zemeljskih smrtnikov in njihovih tegob. Cim dalje se razgovarjaš z vsemirjem, dalje letiš skupaj z njim in zemlja se zmanjša v drobtinico, da nima več občutka, da so te zaprli. Takrat se smeješ, ker so vsi ljudje na tem planetu zaprti s teboj. Nekdo me je ta pomisel spravila v tako dobro voljo, da sem preprepal na glas. Pa jih je jezilo in so rekli, da se v ječi ne sme prepevati, da je prepovedano. Ubogal sem.

(Se nadaljuje)

(Celotni ali delni ponatis samo z dovoljenjem pisca!)

Totalitarci - grobarji svobode Še en svarilni nauk

Med prvo svetovno vojno so mnogi misleci napovedovali, da take zmede, kakršne so zavladale po raznih delih sveta v tistih časih, nujno kličejo po novi veliki religiji. V dobojenem obsegu se je to tudi v resnici zgodilo. Totalitarizem v svoji zasnovi ni prav nič drugega kot vroča politična vera s posebnimi darovi za spreobračanje. Bolje bi morda dejali, da totalitarizem niti ni toliko vera, kot pa v vseh podrobnostih dognana psihološka tehnika.

V dobi današnjih pokolenj so po raznih predelih sveta to tehniko tako pogosto uporabljali in preizkušali, da že lahko začetno njene glavne značilnosti. Skozil je preizkušnje je svojo Golgoto opravil tudi ves slovenski narod. Najprej njegova zahodna obmejna tretjina s fašizmom, nato severni in severnozhodni obronki z nacizmom in končno tudi še njegovo jedro z današnjim komunizmom.

Kot vzhajajo testu služijo najbolj v vojni porazen narod, razdeljen v medsebojnih sporih, krvavec zaradi resničnih ali samo izmišljenih krivic. Prav tako pripravno testu je tudi zmagovita dežela, v kateri prevladuje fikcija, da njene žrtve niso bile z zmago dovolj izdatno plačane. In skupnosti, kjer so duhovni razburkanji zaradi strahu ali pa izbruhov najrazličnejših strasti.

Ko je enkrat ustvarjeno tako okolje, pričena akcija totalitarcev. To delovanje poteka v glavnem v štirih smereh, ki bi jih lahko opredelili nekako takole:

- 1) V množicah je treba vzbuditi in krepiti sovraštvo. Tega sovražnika dejansko nikjer ni, treba si ga je šele izmisliti. Množica je kot otrok. Bav-bav je ustvarjen čez noč in v demoniki obliki. Ta sovražnik stoji v sami sredi množice in okrog njih. Povsod je prisoten. Neprestano střeže po življenju posamezniku in celoti. Zbrisati in pokončati je treba vsako njegovo čednost, strahotno pa razpiniti vsako njegovo slabost. Tako postaja žez noč čednosti hudodelstva, lastni zločini pa se pretvarajo v čednostna dejanja. Za dosego tega cilja se poslužuje totalitarna tehnika vseh propagandističnih sredstev: pridobivanje z besedo in tiskom; zastraševanja z nasiljem in nezakonitostjo; z bedastimi in nesmiselnimi obljubami in neprestano inflacijo laži. Vsa ta sredstva so načela, ki naj zajamčijo stoddostno spreobrnjenje.
- 2) Odstranitev teh demonskih senc pa je treba nadomestiti z nečim nadloveskim. Saj je po svetu toliko Siegfriedov, toliko nadijdi, potomcev slavnega Rima, toliko članov samozavestnega proletariata, toliko stremuhov, oblasti — in častihlepnežev, domišljavcev in polizančev.
- 3) V sredi množice se je izluščil do sedaj za kuhsemi čakajoči voditelj, duček, vođe ljudstava, smežmoltljivi maršale. On je začetnik in ustvarjalec resnične doktrine, voditelj edine stranke, popoln nadlovec, nedotakljiv za vsako kritiko. On misli za vse. Njegova slika, njegovo ime, njegovi simboli, vsa ta lišp visi povsod, se šopiri in zavajaja.
- 4) Na oltar se ustoliči velik ustvarjalni cilj. Za ta cilj se mora sleherni žrtvovati. S tem smo zašli že na totalitarizem.

stičen način življenja. Ker je bav-bav neumrljivi sovražnik in lahko tudi še na poslednjem kvadrantnem metru svobodne zemlje zasnuje zaroto proti ljudstvu, zato je in mora biti ta veliki in ustvarjalni cilj: zavojevanje vsega sveta.

Leninizem, fašizem, hitlerizem, stalinizem in titovstvo, vse to se je oblikovalo po tem obrazcu. S temi imenskimi spakami se razvijajo velikanske energije: fanatična gotovost, fanatični dinamizem, fanatična krutost in fanatično samozrtvovanje množic. Speče sile človekove podzavesti se prebujajo in njih strahotna moč pričinja služiti ideološki omami.

Sama tehnika pa ni nič novega. Pričenja ne eni strani z osladnim oboževanjem sočeta ljudstva, njegovih resničnih, še bolj pa izmišljenih človeških lastnosti, na drugi strani pa s trebljenjem in preganjanjem vsega, kar ne trobi v diktatorski rog. Vsa neizmerna sila moderne propagande in ustrahovanja usmerja množice v krutost, v izvajanje absolutistične oblasti in v popolno, slepo pokorščino. Za take ljudi je svoboda sovražnik št. 1. Kot posledica tega pa je v zadnjih tridesetih letih ali pa še dalj, še predno so skovali to besedo, smrzla vojnaka postala dejstvo. Včasih odkrita, večših prihujena, a vedno prisotna.

Tudi v notranji smeri je obrazec pridno na delu. Ko svoboda enkrat izgubi ustvarjalni stik z ljudstvom, izgubi isto-

časno tudi svoj namen. In še mnogo več kot to. Ko izginejo pomembnosti, vrednote in razgibanosti svobodnega načina življenja, ne puščajo za seboj praznine. Nevidno stopajo na njih mesta: strah, cinizem, nevoščljivost in zamerljivost kot najočitnejše značilnosti totalitarnega načina življenja.

Prav v izvajanju smrzne vojne pa je našel totalitarizem učinkovito masko. Če bi se tiranija razkazovala v svoji resnični podobi, potem bi bile njene nevarnosti kaj nedolžne. Prav zato se nam totalitarna oblika razkazuje v najrazličnejših preoblekah.

Ko se nam za pročelje predstavlja komunizem, nosi kaj idealistično obličje. Komunist je prvak podzemlja, ubožec, zaničevanec, preziranec. Na zunaj se nam totalitarni komunizem predstavlja kot vesoljna Cerkev. Zunanji cilj je bratstvo med narodi, svetovna skupnost, sožitje, raj na zemlji...

Ali pa naj vzbujanje in poveličevanje sovražstva služi medsebojnemu bratstvu? Ali naj neprestano pitanje množic z lažmi utrjuje spoštovanje do resnice? Ali naj psihološko razdvajanje množic jamči za njihovo svobodni razvoj? Takih in podobnih vprašanj in primerjav bi lahko napisali za polno stran. Na eni strani torej najsikrajnje totalitaristične metode, na drugi strani komunistični ideali. Kako je mogoče med obema postavljati mostove...

Poročilo OZN o oboževanju sovjetskega posegu v notranje madžarske zadeve v lanski jeseni ni eno izmed številnih ugotovitev, ki jih navadno pri tej organizaciji arhivirajo in s tem potolažijo svojo vest. Poročilo o zatrju splošne ljudske vstaje s strani sovjetskih tankov in letal je dokument politične teže in političnih učinkov. V tem trenutku mednarodnega položaja izgleda stvarna, trezna in preudarna rekonstrukcija madžarskih dogodkov politična nujnost, ki je ni mogoče podcenjevati. Tega se zavedajo kremeljski napadatelci, ki so s tanki obstreljevali in v letali zasipali delavske množice, ki so zahtevale svobodo. Zato tudi taka jeza in razburjenje nad poročilom OZN v Moskvi.

V času londonskega razorožitvenega mešetarnjenja je ta 400 strani obsežni dokument resno svarilo proti kompromisnim popuščanjem in smehljajočim uspanjavam.

Petlansko komisijo OZN, ki je poročilo sestavila, tvorijo zastopniki Danske, Avstralije, Cejlona, Tunisa in Urugvaj. Od srede preteklega januarja je ta komisija zaslišala v Evropi in Ameriki okrog 100 prič in proučila poročila raznih vlad in organizacij o zgodovini, vstaji in krvavem zatrju madžarske revolucije. V najvažnejših zaključkih je dokazana popolna zakonitost vlade Imre Nagyje in izbrpno so naznačena sredstva in poti protizakonitega sovjetskega napada. Zastopniki 24 držav, ki so sklenili 10.

januarja vzpostavitev posebne preiskovalne komisije, so se v New Yorku sporazumeli, da je treba za mesec september sklicati generalno skupščino OZN, ki bo obravnavala poročilo preiskovalne komisije. Med tem časom pa bodo razpravljali tudi o predlogih za sankcije proti nezakoniti Kadarjevi vladi. Ze sedaj je jasno, da stojte za komisijo vsi zastopniki 24 držav in da bo generalna skupščina z vso jasnostjo in oostrojo obsodila sovjetsko napadalnost in intervencijo.

Prav v teh dneh, osem mesecev po revoluciji, dnevno dokazuje poročila iz Madžarske, kako se strahovlada, ki je samo slepa izvrševalka moskovskih ukazov, trudi, da bi si s cinizmi našljem in barbariskimi sredstvi zopet prisvojila v deželi oblast. Usmitivte dijakov in dijakin, izobražencev in delavcev naj bi razširjale strah in trepet ter ukrotile zlasti akademsko mladino.

Močan in vseplošni odmev poročila OZN naj bi zaslepljenec in posebno še pozabljivcem osvežil razum in jih prepričal, da madžarska vstaja ni bila kak poljubni zgodovinski dogodek, pač pa trajno opozorilo na nevarnost sovjetske zavojevalnosti in totalitarizma; obenem pa naj bi krepil vero in odločnost za obrambo svobode in demokracije.

Danes imamo vse preveč ljudi, ki jih izkušnje preteklosti niso ničesar naučile, ljudi, ki se ne zganajo, dokler plameni ne zajamejo njihovih lastnih oblaci.

Tu med nami pa naj nas to opozorilo stalno odvrača od vsake misli na kakršnokoli sodelovanje z ljudmi, ki so idejni sokrivci madžarske tragedije. Pomnimo, da so najnevarnejši prav tisti mešetarji, ki se klanjajo in smehljajo na vse strani, v resnici pa so zavestni snubitelji totalitarizma in prav nič drugega! To so muholovke s sleparskim medom, nevarnejše od očitnih totalitarističnih pastil!

Avstralsko pisemce „Utripom“

Sem slovensko deklet, šele nekaj mesecev sem v Avstraliji. Pred malo dnevi mi je prijateljica iz Trsta poslala mali časopis »Utripom«. Ne bom se znala dobro izraziti. Sem samo preprosta Slovenka. Toda povedati vam moram, da sem vse prečitala in da mi je bilo vse zelo všeč.

To je bil resnični velikonočni glas v našem jeziku in v našem duhu. Prav posebno mi je ugajal spis »Listje v vetru«. Sama sem doma z dežele, zato dobro razumem tisto posebno občute človeka, ki živi z naravo, ki čuti z zemljo.

In še to: prepričana sem, da je marsikdo prezrl tista dva mala spisa o izseljencih. A meni sta segla do srca. Saj je to povest nas vseh; na slošine slovenskih deklet je šlo po svetu in še največ v Avstralijo. Morda to ni umetnost, zato pa je življenje.

Na koncu naj še povem, da mi je dobro in da, razen težav v angleščini, se dobro počutim. Pa naj še pozdravim vse naše drage ljudi po Tržaškem, Goriskem in v domovini!

Zivel vsi in kmalu pošljite novo številko »Utripom«!
Vdana
Paula Kalčić
(Newcastle, N. S. W., Avstralija)

Sklepna produkcija gojencev Glasbene šole SPM

V petek, dne 28. junija t.l. se je vršila na sedežu, v dvorani SPM v ulici Machiavelli 22, sklepna produkcija gojencev, kjer je nastopilo 18 gojencev in gojenk instrumentalnih oddelkov za klavir in violino ter za harmoniko. O tem nastopu bomo priobčili v prihodnji številki našega lista izčpnejše strokovno poročilo.

PODPIRAJTE SDD

Odgovorni urednik:
Prof. Dr. ANTON DABINOVIĆ
Tiskarna Adria, d. d., v Trstu

ZDRAVNIK
Dr. FRANJO DELAK
v Strada di Fiume 20-III
sprejema od 15. do 17. ure
Tel. št. 54-797

Kongres delavskih svetov

(Nadaljevanje s 1. strani)
jajo napačno podobo, da sistem delavskega samoupravljanja namreč res idealno teče, da je tudi v resnici vse tako, kakor piše na papirju. Zato smo uvodoma tudi rekli, da je njihovo zanimanje za jugoslovanski poskus večje, kot bi dejansko bilo uместno.

Pri vsem tem pa je treba le priznati, da je upredba delavskega samoupravljanja v Jugoslaviji sprožila pravi plaz v komunističnih državah. Delavci, ki so morali doslej močje prenašati težka bremena neredko močno zgrešenih komunističnih gospodarskih načrtov in politike, so popolnoma pravilno ugotovili, da se jim z uvedbo delavskih svetov, s priznanjem pravic v vodstvu podjetij, čeprav skromno in na omejenem področju, vendarle odpirajo vrata do soddločanja, kritike in časoma — morda — tudi do precej samostojnega nastopanja. Tega, kar ne bi nikdar mogli doseči na političnem področju, kjer bi se ne mogli sklicevati na ustrezna, v samem komunističnem nauku vseobovana načela. Zato je zahteva po uvedbi delavskih svetov postala ena glavnih točk poljskih delavcev, bila je eno najvidnejših gesel madžarske revolucije. Razširjenje delavskih pravic pri pravi podjetij napoveduje Kitajska, z zanimanjem opazujejo jugoslovanske poskuse in težave celo Sovjeti.

Svebda vidijo vse te delavske množice v delavskem samoupravljanju to, kar si same želijo. Podrobne jugoslovanske stvarnosti ne poznajo. Kmčno to tudi ni važno. Zahteva po demokratizaciji organizacije in vodstva podjetij se širi, pridobiva na moči in obsegu. Če ta misel prodre na gospodarskem področju, če se utrdi in dobi primerno obliko, potem bo neizogibno povsod trčila ob protistojne z enostranskim in totalitarnim političnim režimom, kakor je to v jugoslovanskem primeru v tako jarki luči pokazal Džilasov primer. Upati bi si celo reči, da je zamisel delavskega samoupravljanja v

Jugoslaviji, pri vseh svojih pomanjkljivostih, že danes najbrž prerastla okvir, ki so ji ga prvotno namenili njeni jugoslovanski duhovni očeti. Ne morejo več nazaj in ne vedo, kako in kam naj gredo naprej, da bi s tem ne omajali samih temeljev svojega režima.

Nasprotje med socialnimi gesli, ki jih jugoslovanski komunisti proglajajo na gospodarskem področju, in stvarnostjo, ki velja v političnem življenju, postaja vedno bolj nevzdržno. Včasih se dozdeva, da je samo še vprašanje časa, kako dolgo bo politika še lahko dušila to, kar je na socialno-gospodarskem področju sama priključala v življenje. Naslov V. poglavja resolucije, ki je bila sprejeta na prvem kongresu delavskih svetov Jugoslavije, ima značilni naslov: »DELAVSKO UPRAVLJANJE USTVARJA PODLAGO RESNICNI SVOBODI CLOVEKA«. Je to samo propagandno gesto, kakor si želijo oblastniki, ali programatična napoved, kakor si to želijo množice? Samo bodočnost bo odgovorila na to vprašanje.

Ze sedaj pa lahko rečemo, da je mena da največjo vrednost jugoslovanskega poskusa delavskega samoupravljanja v tem, da je prillilo olja k vrenju v komunističnih državah, da je dalo tamkajšnjim delavskim množicam možen in dosegljiv cilj, za katerega se lahko borijo, ne da bi s tem trčili ob same temelje komunističnega nauka in bili zaradi tega proglašeni za idejne krivoverce ter kot taki onemogočeni. Samo na sebi pa je jugoslovansko delavsko samoupravljanje še zelo nepopolno in bo kvečjemu močno in temeljito spremenjeno lahko zadostilo svojim nalogam. Dolej se bodo pa jugoslovanski delavci še vedno pomilovalno nasmihali vsem tujcem, ki se tako zamajajo in deloma tudi ogrevajo za sistem, katerega pomanjkljivosti, težke organizacijske napake in notranja protistojnja poznajo samo tisti, ki ga morejo prenašati, v njem žveti in delati.

Seja glavnega odbora SDZ

Dne 30. junija je bila redna seja glavnega odbora SDZ v Trstu.

V poročilu izvršilnega odbora so se med drugim omenili sestanki političnih strank in skupin za zaščito slovenskih pravic v delženem statusu. Prihodnji sestanek bo v juliju. Dr. J. Agneletto je posredoval pri ravnatelju OAI (Opera Asili Infantili) in pri generalnemu komisarju za vitnarice, ki so nameščene pri OAI, za zboljšanje njihovega položaja. Gospod Dr. Palamara se za to zanima in je mnenja, da je treba to stvar rešiti na skupni (nacionalni) podlagi. Sporočilo se je tudi, da je izlet, ki ga je privedilo SDD v Cortino, nadvse povoljno uspel in da SPM pripravlja drug izlet, ki bo imel poleg zabavnega tudi kulturni značaj. K debati so se priglasiili rezni odborniki. Poročilo je bilo vzeto na znanje.

Glede akcije za pomoč od vremenskih nezdod oškodovanim poljedelcem, je predsednik dr. Agneletto poročal, da je posredoval pri ravnatelju nadzorstva za kmetijstvo ter pri generalnemu komisarju dr. Palamari glede pomoči, ki naj bi jo država dala prizadetim kmetom. Generalni komisar dr. Palamara je menil, da je na podlagi zakona mogoče doseči sedaj le odpis davkov. Drugih podpor zakon ne predvideva v tehkih slučajih. Minister za poljedelstvo je zadnjič v Trstu izjavil, da ministristvo sedaj pripravlja tak zakon.

Na seji je bila izglasovana resolucija, ki jo posebej objavljamo. Razprava o političnem položaju na Tržaškem je bila živahna. Teko župan, kakor tržaški občinski odbor sta demok-

Resolucija

Glavni odbor Slovenske demokratske zveze v Trstu je na svoji redni seji dne 30. junija 1957 ugotovil, da so neurje in vremenske nezdode spomladi povzročile veliko škodo poljedelcem na Tržaškem ozemlju, posebno na Krasu in v dolinski občini, ter da dana pomoč s strani državne oblasti z razdelitvijo nekaj modre galice in gnojil niti zdaleka ne zadostuje niti za delno kritje škode; zato poziva generalni komisariat in državne oblasti, da odpišejo vsem prizadetim posestnikom zaenkrat davke, vlado v Rimu pa, da čim prej predloži parlamentu nov zakon o posebni pomoči po vremenskih nezdodah oškodovanim poljedelcem.

† Drago Gervais

V zagonetnih okoliščinah je v nedeljo 30. junija t.l. umrl v Sezani nadarjeni hrvaški pesnik in ravnatelj gledališča na Reki, gospod Drago Gervais. V Sezani se je prejšnji večer udeležil proslave 50-letnice akademskega društva »Balkan«.

Naslednje jutro, tako je nenadno smrt prikazal titovski tisk, je iz drugega nadstropja hotela »Triglava«, kjer je prenočeval, občuoval kraško zemljo in vdihaval svež zrak. Pri tem da se je preveč nagnil in padel na ulico.

Pokojni Drago Gervais je bil po poklicu pravnik. Pesnikoval je v istrskem narečju. Napisal je tudi nekaj komedij. Zadnja njegova knjiga »Humoreske« je izšla na Reki.

V Trstu je imel številne znanec in prijatelj. Pokopali so ga v tork v Opatiji. Naj mu bo lahka domača zemlja!

TRŽAŠKI PREPIHI

Prastara in vendar sodobna zgodba

Agit, Prop in Part, trije postopači, so posedali na gričku pred svojo vtično. »Vražje slabi časi,« je vzdihnil Agit in zastrmel v sonce. Suša in lakota celo postopaje navdaja z otožnostjo. »Ea sam služabnik templja,« je vzdihnil Prop in pokazal na možakarja v dolgih oblačilih, ki je stopal po cesti navzgor. »In tolsto jagnje,« je veselo pristavil Part in nemudoma skočil pokonci. Tudi ostala dva sta opazila, da nosi mož na plečih jagnje. »Jagnje bo gotovo za darilno žrtev,« je zaskrbjeno dejal Agit.

«Tega pa že ne smemo dopuščati,« je jaidkoval Prop.

«Jagnje moramo rešiti pred žrtveniško smrtjo,« je odločil Part.

Vsi trije so se obrnili proti praznemu ognjišču v vtično. Lakota se je podvojila. Zvlekli so se do ceste.

«S silo?« je vprašal Agit.

«Ali naj možakarja pobijemo?« je vprašal Prop.

«Ne,« je odločil Part. »Storili bomo drugače.«

Stopil je s kočevca na cesto. »O, gospod,« je vzdihnil, ko je dosegel služabniško templja, »po oblačilih sodim, da spadate k templju.« Z zaskrbjenostjo je zmajal z glavo. »Zakaj prenašate nečisto žival?«

«To je žrtveniška žival,« je odgovoril služabnik, »kako morete reči, da je jagnje nečisto?«

Agit se je obrnil na vse štiri strani nebom. »Nikjer ne vidim janjčka. Cez pleča vam paž visi pes!«

«Saj ste slepi,« je dejal služabnik ogorčeno in nadaljeval svojo pot.

Cez nekaj časa je srečal Propa. »O, gospod,« je dejal postopaje, »po obleki vidim, da ste pomočnik daritvenega duhovnika. Užaljeno je posknil z rokama. »Kaj se ne sramujete prenašati nečisto žival?«

«To je daritvena žival,« je zaklical služabnik templja. »Kako morete trditi, da je jagnje nečista žival?«

Prop se je obrnil na vse strani in dejal: »Nikjer ne vidim janjčka. Cez pleča vam visi pes!«

«Saj ste znoreli,« je ogorčeno dejal služabnik in odšel svojo pot.

Cez nekaj časa je srečal Parta. »O, gospod,« je začepetal postopaje, »po obleki se pozna, da ste služabnik v templju.« Njegov glas je trepetal od sočustvovanja. »Takšni bi se ne smeli javno razkazovati! Pomislite samo, kaj bi se zgodilo, če bi nekdo opazil, da prenašate nečisto žival?«

«To je žrtveniška žival,« je polglasno odgovoril možakar. »Jagnje vendar ni nečisto!«

Part se je obrnil na vse strani. »Nikjer ne vidim janjčka. Zekaj me poskušate ukaniiti? Na plečih imate psa!« Part je odšel dalje. »Odvržite žival,« je še dejal, »predno vas kdo vidi!«

Služabnik se je ves tresel. Boječe se je ozrl okrog sebe. »Morda sem pa sam že slep,« je pomislil, »ali pa se mi je zmešalo. Gotovo je pes, če trije tako zatrjujejo...«

Odvrgel je žival v grmovje in zbežal. Agit, Prop in Part pa so se gostili s psom, ki je bil tolsto jagnje.

Marta S.

TVRDKA

KERŽE

USTANOVljena L. 1866
TRST
Piazza S. Giefvanzi 1, Tel. 35019

TRGOVINA
NA DROBNO IN DEBELO

- Električni hladilniki: Originalni FRIGIDAIRE, PHILLIPS, LEC, ZENITH, ZOPPAS, IGNIS itd.
- Emajlirani štedilniki in peči najmodernejših oblik na vsa goriva
- Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavčega (inox.) jekla itd.
- Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, RIBER, Hoover, Aeg itd. grelci za vodo
- Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala
- Lestenci ter vse vrste električnih luči klasične in moderne oblike

Hoover

Priporočamo obisk pri trdko KERŽE predno nabavite katerikoli predmet za Vaš dom